

Otomotiv Sektöründe Patent Başvurusu Öncesi Buluş Değerlendirme Endeksi

*¹Ender Erkarataş, ²Seda Çimdikien Turan, ³Cemil Işılak
^{1,2,3} TOFAŞ Türk Otomobil Fabrikası A.Ş.,16369, Osmangazi, Bursa, Turkey
³Faculty of Engineering, Department of Mechanical Engineering Bursa Uludag University, Turkey

Özet

Günümüzde fikri mülkiyet hakları; sektörde bilgi odaklı çalışmaların ve bilgi ekonomisinin artışı sonucunda firmalar için bir farklılaşma adımı, rakiplerin önüne geçmek ve küresel piyasa koşullarında hayatta kalmak için olmazsa olmaz bir duruma gelmiştir. Birçok sektörde olduğu gibi, otomotiv sektöründe de sahip olunan maddi varlıkların yanı sıra maddi olmayan varlıklar giderek önem kazanmıştır. Maddi olmayan varlıkların başında ise fikri mülkiyet hakları; özellikle patent gündeme gelmektedir.

Süreçlerini olumlu tamamlayan buluşlar için patent başvuruları yapılmakta ve belirli bir patent portföyü oluşmaktadır. Böylelikle tescil sayısının artması ve nitelikli patentler ile birlikte patentlerden kazanılacak faydalarda artış olması ön görülmektedir.

Key words: Patent, Fikri Mülkiyet, Buluş Değerlendirme Kriterleri, Buluş Değerlendirme Yöntemleri

Invention Evaluation Index Before Patent Application in Automotive Industry

Abstract

Today, it has gained importance in the automotive sector besides tangible assets. Intellectual and property rights are among the intangible assets; especially patents are on the agenda. As a result of the increase in knowledge-oriented studies and knowledge economy in the sector, a differentiation step has become a must for companies to stay ahead of competitors and survive in global market conditions.

In this study, the patent portfolio will be formed as a result of the patent applications made for inventions that go through all the processes, and it is expected that more registration will be obtained after the application. It is foreseen to increase the number of registrations and increase in benefit outcomes to be gained from patents with qualified patents.

Key words: Patents, Intellectual property, Invention evaluation criteria, Invention evaluation methods

1. Giriş

Günümüz dünyasında, aklımıza gelebilecek her türlü bilgilerin aktarımı, fikirlerin paylaşımı ve bilginin yayılması artık çok daha hızlı ve çok daha az maliyetli bir hale gelmiştir. Özellikle sanayi devriminden sonra, firmalar üretimlerini gerçekleştirebilmeleri ve kapasiteleri ile kazanım sağlamışlardır. Böylelikle söz konusu ürünlerin üretimini yapılabilenler farklılaşarak ön plana çıkmıştır. Daha sonrasında ise hayatımıza verimlilik konusu girmiş ve üretim yapabilme kavramının yerini, verimli üretim yapabilmek almıştır. Böylelikle de verimli üretim gerçekleştirenler diğerlerinin bir adım önüne geçmiştir. 20. yy.'ın sonuna doğru ise ortaya kalite

*Corresponding author: Address: TOFAŞ Türk Otomobil Fabrikası A.Ş.,16369,Osmangazi, Bursa, Turkey. E-mail address: ender.erkarataş@uludag.edu.tr, Phone: +905497944014

kavramı ortaya çıkmış, artık verimli üretim yapmak yeterli olmamaya başlamıştır. Artık kaliteli ve verimli üretim yapabilenler ön plana çıkmışlardır. Son olarak gelinen noktada ise kaliteli ve verimli üretim yapabilmek nispeten daha kolay ulaşılabilir bir hal almıştır. Bu noktada firmalar farklılaşmak ve yarışta öne çıkabilmek adına bilginin gücünün farkına varmışlardır. Bilginin gücü, bilgi ekonomisi ve bunun sonucunda ortaya çıkan fikri mülkiyet hakları, artık firmalar için bir farklılaşma adımı, rakiplerin önüne geçmek ve küresel piyasa koşullarında hayatta kalmak için olmazsa olmaz bir duruma gelmiştir. Bilginin üretilmesi, kullanılabilmesi, yaygınlaştırılması ve özettele bilgiden faydalanılması, bilgi ekonomisini oluşturan kavramlar olarak karşımıza çıkmıştır. Kısaca; endüstri ekonomisinden bilgi ekonomisine geçiş yapabilen firmalar bu yarışa devam ederek hayatta kalabilmişlerdir. Yarışta ise başarı; bu firmaların bilgi üretmelerine ve üretilen bilgiden faydalanmalarına ve bilginin etkin şekilde kullanılmasına bağlı hale gelmiştir. Günümüzde işletme varlıklarının bileşimi olarak, maddi varlıkların yanı sıra maddi olmayan varlıklar da artık önem teşkil etmektedir. Bu yüzden sürdürülebilir büyüme sağlamak ve rekabet üstünlüklerini sürdürmek isteyen şirketler yatırımlarını bu yönde yapmalıdırlar [1]. Özellikle yatırım yapan veya yapacak firmalar için maddi olmayan bu varlıklarını, ciddi anlamda koruma gerekliliği gündeme gelmiştir. Bu sebeple de fikri mülkiyetin hukuken korunması ve fayda görülmesi için de iyi bir fikri mülkiyet sistemine ihtiyaç duyulmaktadır. Günümüzde; fikri mülkiyet koruması ile özgün üretimi teşvik eden, fikir sahibini ve kullanıcıları koruyan sistemler hem ulkesel olarak hem de uluslararası olmak üzere mevcuttur. Bu sistemler ile hak sahiplerine yasalarda öngörülen sürelerle tekel hakkı tanınmaktadır. Belirli süre ile verilen bu tekel hakkı ile fikir sahipleri, üreticiler ve tüketiciler nezdinde bir bilgi ve kültür oluşmaktadır. Bir yandan rekabetin hakkaniyetli bir şekilde yürütülmesi sağlanırken, bir yandan da kaliteli mal ve hizmet üretimi teşvik edilmektedir. Yenilikçilik ve yaratıcılığın sürdürülmesi ile ekonomik büyüme ve istihdam desteklenirken, teknolojik ilerleme de sağlanmaktadır.

2. Patent

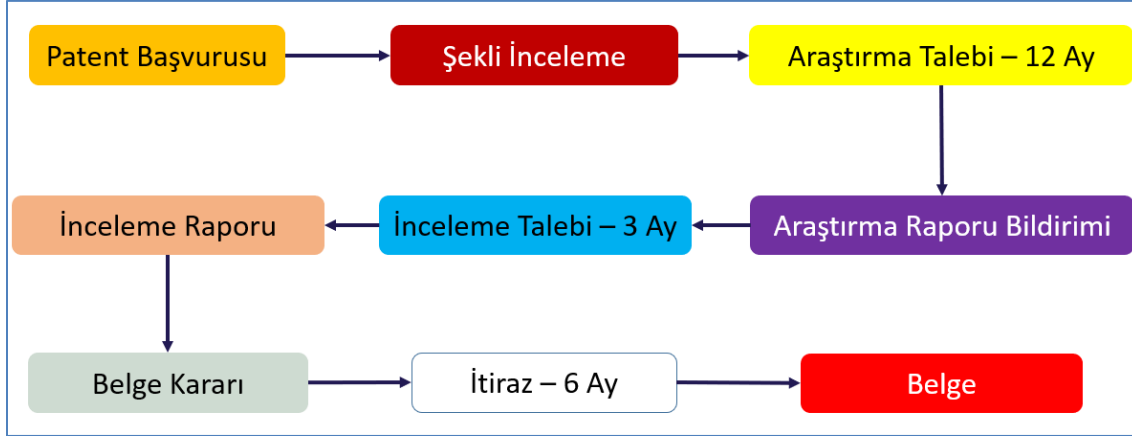
Fikri mülkiyet hakları; fikri haklar (telif hakları) ve sınaî mülkiyet hakları olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Patent dahil olduğu; sınaî mülkiyet hakları, sanayide ve tarımdaki buluşların, yeniliklerin, yeni tasarımların ve özgün çalışmaların ilk uygulayıcıları adına veya ticaret alanında üretilen ve satılan malların üzerlerindeki üreticisinin veya satıcısının ayırt edilmesini sağlayacak işaretlerin sahipleri adına kayıt edilmesini ve böylece ilk uygulayıcıların ürünü üretme ve satma hakkına belirli bir süre sahip olmalarını sağlayan gayri maddi bir hakkın tanımıdır [2]. Sınaî Mülkiyet hakları patentler ve faydalı modeller, markalar, endüstriyel tasarımlar, coğrafi işaretler ve entegre devrelerin topografyalarını kapsamaktadır. Patentler ise, önemi yadsınamaz ve sayısı itibarıyla günden güne artış gösteren sınaî mülkiyet hakları içinde belki de en önemli yere sahip olan sınaî mülkiyet hakkıdır. Firmaların, direk veya dolaylı olarak ticari gelirleridir. Bu sebeple de firmalar; özellikle ürün veya ürün projelerinde, proseslerinde kullanılmakta olan fikirlerin, şirket içinde veya dışında kamuya sunmadan önce, haklarını korumak ve üçüncü kişiler tarafından kullanımını engellemek için fikri mülkiyet koruması ile patentlerini koruma altına almaktadırlar. Patent kavramını daha iyi kavrayabilmek için öncelikle buluşun tanımını yapmak gerekmektedir. Buluş; teknoloji alanında belirli bir sorunun çözümüne ilişkin, teknik özelliği olan fikri bir ürün olarak açıklanmaktadır. Patent ise, belirli bir yer ve süre için üçüncü kişiler tarafından buluşun izinsiz olarak üretilmesini, kullanılmasını veya satılmasını engelleme yoluyla sahibine tanınan mülkiyet hakkıdır [3]. Özetlemek gerekirse buluş, teknik bir probleme getirilmiş olan teknik bir

çözüm olarak tanımlanırken; patent, belirli kriterleri sağlayan buluşlara verilen geçici koruma sağlayan yasal bir belgedir. 10 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe giren 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nda, patentin koruma süresinin, başvuru tarihinden başlamak üzere yirmi yıl olduğu belirtilmektedir. Patent ise “teknolojinin her alanındaki buluşlara yeni olması, buluş basamağı içermesi ve sanayiye uygulanabilir olması şartıyla” verilen koruma belgesi olarak tanımlanmaktadır. Yenilik, bir buluşun patent verilerek koruma kapsamına alınması için gerekli olan kriterlerin ilkidir. Yenilik kriteri ile bir başkasına ait olan bir hakkın patent korumasıyla ihlal edilmesinin önüne geçilmektedir [4]. Dünyada herkesin ulaşabileceği şekilde yazılı, sözlü ya da başka bir yolla açıklanmamış veya kullanılmamış olan, tekniğin bilinen durumuna dahil olmayan buluşlar yeni olarak nitelendirilmiştir. Diğer patent verilebilirlik kriteri olan buluş basamağı yani tekniğin bilinen durumunun aşılması kriteri ise buluşun ilgili olduğu teknik alandaki uzman bir kişi tarafından, tekniğin bilinen durumundan açıkça düşünülüp çıkartılamayacak nitelikteki buluşlar için tanımlanmıştır. Son kriter ise; sanayiye uygulanabilirlik kriteri olarak, bir buluşun tarım dahil sanayinin herhangi bir dalında üretilebilir veya kullanılabilir nitelikte olması şeklinde tanımlanmıştır. İşte bu kriterleri sağlayarak patent belgesi alan buluş sahibi, koruma kapsamında, maddi ve manevi bir çok menfaate sahip bir konuma geçmektedir. Patent, hak sahibine, patentini üretme, satma, kullanma, ithal etme ve patent konusu yöntemi kullanma hakkı verirken bir yandan da hak sahibinin izni olmadan üçüncü kişiler tarafından kullanılmasına engel olma yetkisi de vermektedir. Böylelikle patent hakkı, söz konusu buluştan başkalarının yararlanmasını yasaklama hakkı sağlar. Buluşun sağladığı ekonomik kazanımlardan hak sahibinin faydalanmasına imkan vererek, rakiplerine karşı hem teknik hem de ekonomik anlamda üstünlük kazanmasını sağlar [5]. Bu sebeple de en çok patent başvurusu yapan firmaların aynı zamanda da karlılık açısından en önde yer alan firmalar oldukları görülmektedir. Tüm bu faydalarından ötürü; patent koruma sistemi, sürekli gelişmekte ve zaman içinde gittikçe güç kazanarak daha önemli hale gelmektedir. Bu öneme binaen, firmalar başvuru öncesi süreçler başta olmak üzere, başvuru aşaması ve sonrasındaki tüm süreçleri, sistemli bir şekilde inceleyerek üzerlerinde çalışmaktadırlar..

2.1. Genel hazırlık ve başvuru süreçleri

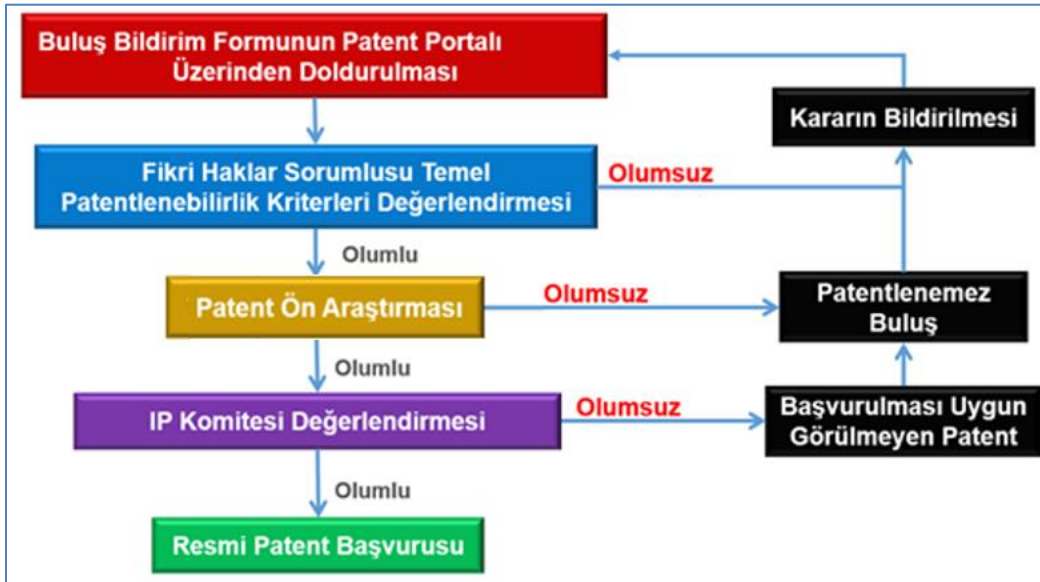
Fikri mülkiyet hakları; firmaların farklılaşması, rekabet üstünlüğünü sürdürmesi ve ekonomik fayda sağlaması adına firmalarda önemli işletme varlığı olarak yer almaktadır. Patentın sayılan avantajları ve önemine istinaden, patent süreçlerinin uzun veya kısa vadeli bir fikri haklar stratejisi olarak firmalarda yer alması ve bir kültür haline getirilmesi, aksiyon planlarının hazırlanması önemini bir kat daha arttırmaktadır. Söz konusu süreçler; sağladığı faydalar göz önüne alındığında, ciddi bir şekilde hem firmalar nezdinde hem de başvuru ve devamındaki süreçlerin yürütülmesi açısından resmi ofis nezdinde, süreç bazlı ele alınmalı ve yönetilmelidir. Yenilikçi çalışmaların ilk basamağını oluşturan fikirlerin firma içerisinde toplanması, sürecin teşvik edilmesi, buluş bildirimlerinin içeriklerinin başvuru aşamasına geçebilecek olgunlukta oluşturulması, patent başvurusuna dönüştürülecek olanların tespit edilebilmesi, korumanın hangi kapsamda ve hangi ülkelerde olacağını belirlenmesi, bu katma değer elde edilmesi açısından önemlidir. Bahsi geçen adımların gerçekleştirilmesi için öncelikli olarak bazı uygulamaların firma içinde hayata geçirilmesi gerekmektedir. İlk adım olarak buluşçu veya buluşçuların, sınai mülkiyet süreçleri ile ilgili bilgi sahibi olmaları açısından konuyla ilgili eğitimin yetkin kişiler tarafından buluşçu potansiyeli olan kişilere verilmesi önemlidir. Benzer şekilde, sürecin devamında buluşların toplanması için standart bir buluş bildirimi sürecinin oluşturulması gerekmektedir. Bu süreçte

çalışmanın teknik alanının, problemin tarifinin, benzer çözümlerin, problemin çözümünün detaylı bir şekilde paylaşılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, süreç kadar süreç sahiplerinin ödüllendirmesi ve teşvik edilmesi adımı, başvuru sayılarının artırılması ve farkındalık ile sürece katkı sağlayacaktır. Başvuru ile başlayan süreçler bir çok aşamadan geçerek belge alabilmektedir. Şekil 1 resmi patent başvuru aşamalarını genel olarak özetlemektedir.

Şekil 1. Resmi patent başvuru süreci

tüm bu süreç adımlarında, her bir buluş bildirimine başvuru adımına geçmesi, bu aşamada benzer şekilde değerlendirilmesi ve resmi süreçleri tamamlayarak belge alabilmesi mümkün olamamaktadır. Bu sebeple buluş bildirimlerinin ön değerlendirilmesinin yapılması ve başvuru karar sürecinin tanımlanması, tescil sürecinin olumlu olarak sonuçlanması ve belge alınmasına katkı sağlayacaktır. Şekil 2’de; kurumsal bir firma içerisindeki bir buluş bildirimine resmi patent başvuru aşamasına kadar geçirdiği aşamalar özet olarak gösterilmiştir.

Şekil 2. Firma patent başvuru süreci

Bu kapsamda; buluşun özelliklerinin detaylandırılması ile birlikte, ilgili birime veya kişilere ön değerlendirme için iletilmesi gerekmektedir. Böylelikle buluşa ilişkin temel patentlenebilirlik kriterleri için; yenilik, tekniğin bilinen durumunun aşılması ve sanayiye uygulanabilirlik değerlendirilebilir. Bu değerlendirmeler zaman zaman; bir buluşun patent alabilmesi için gerekli mutlak kriterler olup patentin belge aldıktan sonraki hayatı boyunca, firmaya sağlayabileceği faydalar hakkında net bir fikir veremeyebilmektedir. Patent başvurusuna karar sürecinde; buluşu, ilgili olan birimlerin ilk değerlendirmesi, buluşun gerçekleştirilecek olan ön araştırması kadar önemlidir. Bu değerlendirmeler patent tescil sürecinin sonraki adımlarında karşımıza çıkabilecek olan resmi ofis araştırma ve inceleme işlemlerinin öngörülmesi ve gereksiz zaman ve maliyet kaybının önüne geçilmesi açısından fayda sağlamaktadır. Bununla birlikte, iletilen her buluş çözümünün firmayı ilgilendirecek bir ticari sır veya teknik bilgi niteliğinde olup olmadığı değerlendirilmesi de önemlidir. Tüm bu süreçleri besleyecek olan buluş bildirimlerinin toplanmasının, yapılan bir çalışmanın çıktısının fikri mülkiyet hakkı olup olmadığı tespit edilmesinin, firma çapında kurumsal kültür haline getirilmesi, atılması gereken en önemli ve en gerekli adımdır. Bu kapsamda; buluşun oluşumundan itibaren başlayan, ön değerlendirme için iletilen ilgili birimin/kişinin değerlendirmesi ile birlikte devam eden ve sonrasında gerekli süreçler için önceliklendirme ve başvuru kararının verilmesi standardizasyonu sağlanabilir. Mevcut süreç adımlarının en başından takip edilmesi ve değerlendirilmesi; patent süreçlerini kurumsal kültür haline getirmenin yanı sıra teknolojik gelişmeleri takip edilmesi ve portföyü paralel şekilde genişletilmesi açısından da önemlidir. Böylelikle; hak sahibi olarak süreçte elde edilen portföyden, firmanın hedefleri ve öncelikleri ile uyumlu bir şekilde maksimum faydalanmak mümkün olacaktır.

2.2. Patent tescil durumu

Türk Patent ve Marka Kurumu'nun kuruluşundan itibaren Türkiye'de patent başvuru sayılarında genel olarak yıldan yıla bir artış olduğunu gözlemliyoruz. Başvurusu yapılan buluşların tescile dönüş oranında ise benzer şekilde bir artış maalesef görülememektedir. Her ne kadar patent başvuru sayısında artış olsa da patentin belge alması ve sonrasında patentten fayda sağlanması süreci, başvuru sayılarına oranla çok zayıf kalmaktadır. Özellikle sayıları günden güne artan Ar-Ge merkezleri ile birlikte patent sayılarında bir artış gözlemlenmiş ve Ar-Ge merkezi sayısı çok olan illerin benzer şekilde en çok patent başvurusu yapan iller ile ilişkili olduğunu gözlemlenmiştir. Süreci etkileyen bir diğer faktör ise; 22.12.2016 tarihinde kabul edilen, 10.01.2017 tarihinde yürürlüğe giren "Sınai Mülkiyet Kanunu" ve 29.09.2017 tarihinde resmî gazetede yayımlanan "Çalışan Buluşlarına Dair Yönetmelik" ile gelen kanuni düzenlemelerdir. İlgili kanuni düzenlemeler, patentlerin ticarileşmesinin önemini birkat daha artırmıştır.

2.3. Patent değerlendirme metotları

Patentin önem kazanması ve değerinin artması sebebi ile birlikte, patent belgesinden sağlanacak olan söz konusu faydalar; özellikle maddi kazanımlar açısından, firmaların dikkatini bu alana yöneltmesini sağlamıştır. Bu noktada ise patent başvurusunun tescil olabilmesi ve tescil olan maddi manevi fayda sağlanabilecek olan patentin değerinin belirlenmesi söz konusu olmuştur. Bu nedenle değer, değerlendirme, patent değerlendirme gibi kavramlar sınai mülkiyet alanında kendine yer edinmiştir. Değer, bir unsurun kullanılması ile ileride elde edilebilecek ekonomik kazanımın günümüzdeki

bedeli olarak ifade edilmesidir. Başka bir ifade ile; bir varlığa sahip olmanın ileride getireceği kazanımların tek bir ödeme içinde belirtilmesidir. Değerleme ise, bir varlığın parasal değerinin belirlenmesidir. İlk olarak; gayrimenkul varlıklar için kullanılmaya başlanan değerlendirme, zaman içinde makine ekipmanları, kıymetli taşlar, sanat eserleri ve sonunda da maddi olmayan varlıklar için de kullanılarak bir çok alanda kullanılmıştır [6]. Bir patent belgesinin alınması için buluşun belirli kriterleri sağlaması gerekmektedir. Kısaca; buluşun “yeni” olması, “buluş basamağı”na sahip olması, “sanayiye uygulanabilir” olması istenmektedir. Belge alan patentler için bir sonraki adım, pozitif yaklaşımda patentin sağladığı tekel hakkını kullanmak, negative yaklaşımda ise üçüncü kişilere patent konusunu kullandırmamaktır. Bu kapsamda, bir yandan kanuni olarak bazı şartların sağlanması zorunluluğu, bir yandan ise patentin kullanılması veya kullanımının engellenmesi durumunda, patentin ekonomik değerinin belirlenmesi gerekmektedir. Değerleme ile birlikte firmalar patent portföylerini oluşturabilir, stratejik kararlarını belirleyebilir ve atacakları adımları netleştirebilirler. Bunun yanı sıra, firmalar maliyetlerini azaltmak ve patentlerin ticarileşmesinden elde edilen karı en üst düzeye çıkarmak için yine değerli patentlere ve patent değerlemesine ihtiyaç duymaktadırlar. Bununla birlikte; şirketlerin halka arz edilmesi, bilgiyi kullanan şirketlerde birleşme veya satın almaya gidilmesi, bir faaliyetin başlatılması ve ortaklıklar oluşturulması gibi önem arz eden ticari faaliyetler üzerinde patent değerlendirme konusu yine önemli ve gerekli bir konuma gelmiştir [7]. Firmalar açısından patent değerlendirme; muhasebesel işlemler, patentin yenilenmesi, firmanın devri veya satın alma işlemlerine konu olması ve patentlerin satışı gibi pek çok konuda önemli ve faydalıdır [8]. Bu değer belirlenebilmesi için bir çok çalışma yapılmış ve çalışmalar literatürdeki yerini almıştır. Tablo 1.’de literatürde yer alan bazı patent değerlendirme metotları ve bilgileri görülmektedir [9].

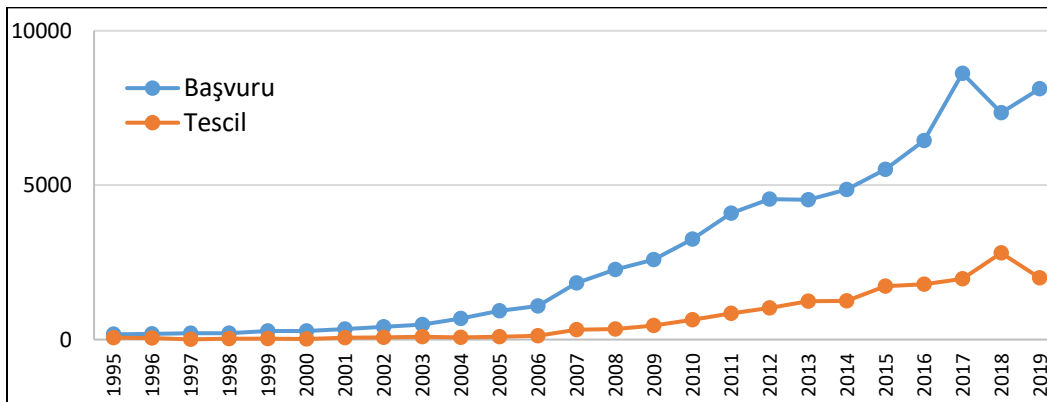
Tablo 1. Patent değerlendirme metotları

Yöntem	Yazar ve Metot Yazım Yılı	Patent Değerleme Metodu
Finansal Yöntemler	Grimaldi ve diğerleri (2015)	Finansal Oran Analiz
	Ildır (2017)	Finansal Oran Analizi (Nakit Akışı Metodu)
Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri	Chiu ve Chen (2007)	AHP
Matematiksel Yöntemler	Wang ve diğerleri (2011)	Hedef Programlama
İstatistiksel Yöntemler	Tsang ve diğerleri (2015)	Sağkalım Analizi (Yaşam Analizi) Metodu (Survival Analysis Methods), Anova (Varyans) Analizi
Yapay Zekâ	Han ve Sohn (2015)	Veri Madenciliği (Metin Madenciliği)
Melez (Karma) Yöntemler	Wang ve Hsieh (2015)	Faktör Analizi, Bulanık AHP
Diğer Yöntemler	T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (2017)	Avrupa Patent Ofisi (EPO) IPscore Yazılımı

Patent değerlendirme konusunda tabloda paylaşılan keza literatürdeki diğer yöntemler de incelendiğinde, bir patentin birden fazla ve birbirinden farklı değerinin olabileceği karşımıza çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle, patenin değerinin hesaplanmasına yönelik genel olarak kabul görmüş bir yöntem henüz bulunmamaktadır. Literatürde bu kadar fazla metod bulunmasına rağmen, bir patentin ticari değerinin özellikle objektif bir şekilde tespit edilmesi nispeten zordur diyebiliriz. Bu zorluk; somut şirket varlıklarının yanı sıra patent değerlerinin tespiti için gerekli objektif bilgiye ulaşılması ve etki eden bir çok faktörün değerlendirilmesi gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Tüm süreçlerden geçen buluşun patent belgesi olarak sürecini tamamlayabilmesi ve sonrasında bir varlık olarak değerinin tespit edilebilmesi için buluşun patent başvurusu gerçekleştirilmeden önce tüm detayının ele alınması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Başvuru öncesindeki değerlendirmenin en önemli faydası patent değerlemelerindeki sıkça kullanılan varsayımların bir ön görüşünü gerçekleştirmektir. Tescil edilen patentlerin değerlemesinin yapılmasının ve bu patentlerden fayda sağlanabilmesi için ilk olarak patentin tescil olması gerekmektedir. Sahip olunan ve gitgide artan patent başvuru sayıları sonucunda, buluşların patent tesciline dönüşmesi oranı günden güne önemini artırmaktadır. Mevcutta bulunan değerlendirme yöntemleri, patentin sahip olduğu özelliklerinin ele alınması ve/veya kullanılması ile ortaya çıkan özellikleri dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir. Patentlenebilirlik oranı yüksek buluşların değerlendirilmesi, patentlenenlerin de elde tutularak fayda sağlanması açısından patent başvurusu öncesi değerlendirme yapılması ve başvuru sonrasında periyodik olarak değerlendirmelerin yapılması, patent başvurularından ve tescillerinden elde edilecek faydayı maksimize etmek adına önem arz etmektedir. Özetle, fikri mülkiyet bilinci ve patent başvuru sayısı konularında ülkemizde yaşanan olumlu gelişmeleri de dikkate aldığımızda, süreci en başından kapsamlı bir şekilde ele almak ve başvuru öncesinde buluşu değerlendirmek en doğrusu olacaktır. Olumsuz veya temeli sağlam bir zemine oturtulmayan buluşların ilerideki yıllarda problemlerle karşılaşacağı aşikardır.

2.4. Patent başvurusu buluş değerlendirme kriterleri

Günümüzde patent stratejilerinin değişmesi, ArGe merkezlerinin çoğalması, çıkan yeni kanun ve yönetmeliğin yürürlüğe girmesi; başvuru sürecinin çıktılarının, tescil ve patentten faydalanma aşamasına geçebilme oranını artık dikkate alınan ve takip edilen bir girdi haline getirmiştir. Şekil 3'te Türkiye için 1995 yılından 2019 yılına kadar geçen sürede yapılan patent başvuru sayıları ve tescil sayıları görülmektedir.

Şekil 3. Yıllara göre yerli (TR) patent başvurusu ve tescil sayıları

Türkiye’de yapılan toplam yerli patent başvuru sayısının yaklaşık olarak 70 bin olduğunu görüyoruz. Buna karşılık toplam tescil sayısı yaklaşık olarak 17 bindir. Patent başvurusunun tescile dönüşme oranı ise %24,7 ’dir. Bu demek oluyor ki her dört başvurudan sadece biri tescil belgesi alabilmektedir. Daha patent başvurusu aşamasındayken gerçekleştirilecek olan bir değerlendirme mekanizması hem patentin tesciline ışık tutacak hem de artan tescil oranıyla da patentten faydalanma oranının artmasına da olanak sağlayacaktır. Tablo 2’de literatürde patent değerini hesaplamak için kullanılacak ilgili kriterler gösterilmektedir [9].

Tablo 2. Patent değeri hesaplama kriterleri

Kriterler	
İstem Sayısı	Buluşun korunması istenilen unsurların sayısıdır.
Patentin Kalan Ömrü	Başvurusu yapılan patentin korunmasının sona ermesi için kalan süredir.
Patent Aile Boyu	Patent korumasına sahip olan ülkelerin sayısıdır.
Teknoloji Sınıfı (IPC) Kodu	Buluşun ait olduğu teknik sınıfı ifade eder.
Ürün Yaşam Döngüsü	Ar-ge, yükseliş, olgunluk ve düşüş aşamalarından oluşan ‘S’ şeklinde gösterilen kazanç-zaman grafiğidir.
Potansiyel Pazar Payı	Piyasadaki toplam satış miktarı ve gelirleri içinde patent sahibi firmaya ait olan paydır.
İhlal Tespit Yönteminin Zorluğu	Patentin ihlal edildiğinin ne kadar zor veya kolay tespit edilebildiğini ifade eder.
Teknolojik Düzeyi	Patentin sahip olduğu teknolojik düzeyi ifade eder.
İtiraz Durumu	Patentin aldığı itiraz sayısını ifade etmektedir
Geriye Doğru Atıf Sayısı	İlgili patentin daha önceki patentlere tırnak içinde yaptığı atıftır.
Tescile Kadar Geçen Süre	Patent başvurusundan tesciline kadar geçen süreyi ifade eder.
Rakip Firmaların Sayısı	Patentlenen ürüne ikame ürünler üreten firmaların sayısıdır.

3. Başvuru öncesi buluş değerlendirme endeksi

Söz konusu kriterlerin bir kısmı patent başvurusundan elde edilebilecek olan bilgiler olup bir kısmı ise buluş konusunun kullanılması / uygulanması sonucunda elde edilebilecek olan bilgilerdir. Buluş sayısının artması ve günden güne başvuru sayılarının artması sonucunda ihtiyaç, henüz başvuru yapılmadan önce, başta üründe kullanım, firmanın iş alanı ve patent olma şansını etkileyecek olan buluşun teknik avantajlarının dikkate alınarak bir değerlendirme yapılması ihtiyacı doğurmuştur. Söz konusu kriterler için ihtiyaca yönelik bir şekilde revizyon ve değerlendirme yapılmıştır. Başvuru öncesinde buluşu değerlendirmek için patent haritası, patentin gücü, IP komitesi değerlendirmesi olarak üç ana başlık oluşturulmuştur. Tablo 3’de buluş değerlendirmede kullanılan ana kriterler gösterilmektedir.

Tablo 3. Buluş değerlendirme ana kriterleri

Ana Kriterler	
Patent Haritası	Buluş konusu ürünün/unsurun kullanımı veya kullanılacağı duruma/yerine göre puanlamanın yapıldığı başlıktır.
Patentin Gücü	Buluş konusu ürünün/unsurun sahip olduğu teknik avantajlara göre puanlamanın yapıldığı başlıktır.
IP Komitesi	Buluş konusunun çalışan birim başta olmak üzere, ilgili birimlerin, satış biriminin, hukuk biriminin ve ürün grubunun dahil üyeler ile yapılan oylama sonucuna göre puanlamanın yapıldığı başlıktır.

Tablo 4. Buluşun kullanılması veya kullanılabilirliğine göre değerlendirilip puanlandırılması

Patent Haritası	Puan
Buluş araç veya ürün üzerinde kullanılıyor / uygulanıyor? <i>Görsel karşılaştırma ile tespit edilebilir.</i>	A
Buluş araç veya ürün üzerinde kullanılıyor / uygulanıyor? <i>Teardown çalışması ile tespit edilebilir.</i>	B
Buluş uygulanmış veya kısa vadede uygulanabilecek metot, yöntem, komponent vb.?	C
Buluş kullanılmıyor / uygulanmıyor? <i>Araç, ürün, metot, yöntem veya komponent vb. ile ilgilidir.</i>	D

Tablo 5. Buluşun farklı yönlerden değerlendirilip puanlandırılması

Patentin Gücü	Puan
Performans artışı sağlıyor? <i>Dış müşteriyi düşünerek cevaplayınız.</i>	E
Ar-Ge ve Inovasyon trendleri ile uyumlu? <i>İç müşteriyi düşünerek cevaplayınız.</i>	F
Üretilebilir (feasible)? <i>İç müşteriyi düşünerek cevaplayınız.</i>	G

Zamandan tasarruf sağlıyor? <i>İç müşteriyi düşünerek cevaplayınız.</i>	H
Maliyet kazancı sağlıyor? <i>İç müşteriyi düşünerek cevaplayınız.</i>	I

İlgili başlıkta buluşun sahip olduğu teknik kazanımlara göre dahil olduğu bir veya birden fazla madde seçilerek ilk bölümde elde edilen puana eklenir.

Tablo 6. IP komitesinin olumlu oy sayılarına göre belirli bir puan oluşturulması

IP Komitesi	Puan
%0- X	İ
%X- Y	K
%Y- V	L
%V- Z	M

Son olarak IP komitesi üyelerinin vermiş olduğu olumlu oy yüzdesine göre karşılık gelen sadece bir puan seçilir. İlk iki bölümde elde edilen puan ile toplanarak başvuru öncesi buluş değerlendirme endeks puanına ulaşılır. Belirli bir puanı geçen buluşlar için patent başvurusu kararı alınır.

4. Sonuç

Bu kapsamda; tüm süreçlerden geçen buluşlar için yapılan patent başvuruları sonucunda patent portföyü oluşacak, oluşan portföyde başvuru sonrasında daha fazla tescil elde edilecek, tescil sayısının artması ve nitelikli patentler ile birlikte patentlerden kazanılacak fayda da artış olacaktır. Firmamız özelinde ilgili sürecin çıktısı olarak, 2013 – 2014 yılları arasında uygulamaya alınan patent başvuru öncesi değerlendirme süreci sonucunda artan başvurular ile tescil oranları da artmış, başvuru-tescil oranında gözle görülen bir artış gözlemlenmiştir. Başvuru-Tescil oranında TR ortalamasının üstüne çıkmıştır. Elde edilen nitelikli patent portföyü ile patentlerin kullanımı artmış; patentin satılması, lisans, birleşme vb. süreçlere konu edilmesi için fırsatlar araştırılmaya başlanılmıştır.

5. Referanslar

- [1] Suluk C, Fikri Mülkiyet, <https://fikrimulkiyet.com/fikri-mulkiyet/> (13.04.2020)
- [2] Sudarsanam S, Sorwar G, Marr B. Real Options and Impact of Intellectual Capital on Corporate Value. Journal of Intellectual Capital 2006;7(3):291-308.
- [3] Türk Patent ve Marka Kurumu (2019), Patent / Faydalı Model Bilgilendirme Broşürleri
<https://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/resources/temp/16E3B1C5-0F40-4980-9AB3-FE43EFF1309D.pdf> (06.03.2020)
- [4] Aydınalp K. Patent İstemlerinin Eşdeğerler Doktrini Kapsamında Değerlendirilmesi. Uzmanlık Tezi, Türk Patent Marka Kurumu Patent Dairesi Başkanlığı; 2011.
Çalışkan G M. Türkiye’de ve Dünyada Patent Süreçleri ve Bu Süreçlerin Patent Sistemine Etkisi. Uzmanlık Tezi, Türk Patent Marka Kurumu Patent Dairesi Başkanlığı; 2011.
- [5] Değer A. Patent Değerlemesi ve Reel Opsiyonlar. Business and Economics Research Journal 2001; 2(1):153-172.
- [6] Sözer M. Patent Değerlemesi ve Türkiye’deki Uygulamaları, Uzmanlık Tezi, Türk Patent Marka Kurumu Patent Dairesi Başkanlığı; 2008.
- [7] Wang B, Hsieh C. Measuring the value of patents with fuzzy multiple criteria decision making: Insight into the practices of the Industrial Technology Research Institute, Technological Forecasting and Social Change; 2004; 92:263-275.
- [8] Ersoy A, Buyruk Akbaba A.N. Patentlerin Değerlemesi ve Muhasebeleştirilmesi, Maliye Dergisi; 2004;166:221-242.
- [9] Yavuz N, Baki B. Patent Değerlerinin Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ile Sıralanması: Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi; 2019;17:27-52.